

Gyermekvédelem – prostiképző vagy drogtanya?

A gyermekvédelemnek egy szeletéről szeretnék írni, egy olyan intézetben szerzett tapasztalatok alapján, ahová a gyámhivatal 14 és 18 év közötti lányokat utal be. Először nézzünk meg két tipikusnak mondható sorsot, gyermekotthoni „karriert”.

Réka nem iskolakerülés vagy „rossz társaságba” keveredés miatt került védelembe. 11 éves korában meghalt az édesanyja, az apja pedig, bár egy darabig próbálta, alkoholizmusa miatt nem volt képes a már kamaszodó és problémásabbá váló lány nevelésére. Kedves lány volt, azon kevesek egyike, akiben alig volt agresszió, ezért a nevelők kiemelten szerették. Inkább az önpusztítás felé hajlott. Feszültségeit falcolással (alkarjának felvagdósásával) vezette le. Vegetáriánus lett, ami csak a külön bánásmódra való igényét fejezte ki, mert az intézetből kikerülve rögvest húsevővé vált. Egy idő után már zöldség- és gyümölcsféléket sem volt hajlandó enni, anorexiás lett.

Az új lányokat a régiek azonnal beavatják a titkokba, melyek közül a legfontosabb: hol lehet a legkönnyebben a kerítésen átmászva távozni. De Réka ezzel alig-alig élt. Az apja eleinte látogatta, hozott neki ezt-azt, de találkozásaik veszekedéssé fajultak. Amikor a férfi már csak azért jött, hogy ő kérjen pénzt a lányától... nos, egy idő után Réka már nem fogadta.

Aztán szerelmes lett egy fiúba, és sikerült személyében egy fiatal Don Juant kiválasztania, aki összevissza csalta. Mindez nagyon megviselte Rékát, hiszen szeretett volna tartozni valakihez, de nem lehetett lebeszélni erről a méltatlan kapcsolatról.

Amikor 18 éves lett, apja már elvesztette bérlakásukat, így Réka utógondozott lett. Ez még évekre biztosította volna számára a lakhatást és a tanulást. De nem akart élni ezzel a lehetőséggel, így otthagya. Utolsó hírünk róla, hogy „összeállt” egy intézeti társnőjével, akinek volt hol lakni, és prostituáltként dolgoznak. Hogy ezt az életformát elviseljék, drogoznak is.

Szomorú történetet írtam le, de korántsem a legtragikusabbat. A lányok többsége már eleve szerhasználóként kerül a gyermekvédelembe, és akár mindössze 14-15 évesen már árulja a testét. Sőt, van köztük olyan, aki „beszervezi” a többi lányt. Tehát egyszerre maga is utcalány, ugyanakkor díler és kerítő is.

Vivien 13 évesen került az otthonba, összetört, keserű emberkeként. A nevelőapja molesztálta, és attól kezdve csak meghalni akart. Folyamatosan szökött, és mértéktelenül ivott, volt, hogy zsákban hozták be a rendőrök. Hatéves korától dohányzott. Két év elmúltával annyit „ért el” az intézet, hogy már heroint használt, úgy szúrta magát feltehetően tisztátalan tűvel, hogy többször életveszélyesen begennyesedett a könyökhajlata. Amint kiszökött, irány az a hely, ahol árulta magát. Egyszer szerelmes lett. De kibe? Egy bűnözőbe. Kérdeztük tőle, hogy miért kell neki így pénz keresnie. Azt válaszolta, azért, mert a barátja nem mehet betörni, mert már túl sok van a rovasán, és akkor börtönbe kerülne.

A lányok az intézetbe is behoznak nyugtatókat vagy bármit, és olykor bent is használják a tiltott szereket. Ha valamelyikük rosszul lesz akár drogtól, akár az elvonási tünetektől vagy valamilyen autoagressziótól, akkor kihívjuk a mentőket, akik beviszik a pszichiátriára, ahonnan másnap reggel már ki is engedik. Ugyanis az egészségügyben egy hatalmas űr tátong: a 14 és 18 év közötti pszichoaktív szerekkel élő, személyiségzavaros korosztálynak nincs sehol gyógyító-rehabilitáló helye.

Van egy-két zárt gyermekotthon, de ezekbe nehéz bekerülni, vagy fiatalkorú bűnelkövetők kerülnek ilyen helyre előzetes letartóztatottként, vagy hosszú várakozási idő után a Vivien-féle lányok. De addig túl sok idő telik el...

Mi az oka ennek a gyermekotthoni pályafutásnak? Valamit rosszul csinálnak a többnyire képzett nevelők és gyermekfelügyelők? Nem hiszem.

Az okok többtényezősök.

Ha felidézzük a híres szükségletpiramist, annak legalsó szintjén a legalapvetőbb fiziológiai szükségletek állnak, melyek nélkül elpusztulnánk. Sok gyerek már ezekben is hiányt szenved, ha nagyon szegény családba születik. A piramis következő szintjén ott van a biztonságra, a fizikai védettségre, a kiszámíthatóságra való szükséglet. Itt aztán már komolyan sérülnek akár egész kisgyermekként a gyermekvédelembe kerülők. Hogyan beszélhetnénk biztonságról egy alkoholista vagy egy súlyosan bántalmazó – gyermekét rendszeresen verő vagy akár megrontó, esetleg „csak” teljesen elhanyagoló – szülő mellett?

A gyermekotthonok ezt a két alapvető szükségletet biztosítják: van ennivaló, ruha, fűtés, fekhely, mód pihenésre stb. Biztonságot is megpróbálnak nyújtani azáltal, hogy a felnőttek többnyire állandóak, hogy létezik házirend, a mindennapi életnek keretei és szabályai vannak. Egy-két durva kivételtől eltekintve (melyektől mindig hangos a sajtó) nincs semmiféle bántalmazás.

De mintha a családban megadható alapvető szükségleteket később már nem lehetne pótolni. És akikről írok, kamaszkorúak, és túl későn kerülnek ebbe az óvó-védő rendszerben. Alapvető tulajdonságukká válik a bizalmatlanság.

Érvényesül a tinédzserek általános jellemzője is: a saját korosztályhoz, egy kortárs csoporthoz tartozás vágya. A csoportnyomás ereje óriási. Csak hát itt a saját korosztály példája... nos a legkevésbé sem példamutató. És ezek előtt a fiatalok előtt a felnőttek már „leszerepeltek”. Nincs köztük olyan, akire felnézhetnének, akinek az élete példa lehetne számukra.

Továbbá minden kamaszra jellemző a mielőbbi felnőtté válás vágya. De a „zacis” lányokra, ahogy magukat nevezik, még inkább. Elég volt a gyerekkorból, ami nem is volt igazán gyerekkor. A felnőttlét szabadságára vágnak. Sőt sokuk évek óta már felnőttként is él: nem lakik a családjával, nem jár iskolába, egészen hamar elkezdi a szexuális életét, többen már tartós párkapcsolatban élnek az „urukkal”, sokuk gyereket is szül akár 14-15 évesen, és mindent használnak, ami 18 éven aluliaknak tilos.

Mi a különbség a gyerek és a felnőtt között? A gyerek felelősség nélküli, de nem szabad, a felnőtt felelős, de szabad lény. Ezek a fiatalok azonban felelősség nélküli szabad életre vágnak.

Korábban, fiatalabban még hazaszöknek, sokszor a bántalmazó, törődést adni nem tudó családba, mert mégis az az ő elsődleges közegük, azt ismerik, és ha szenvedtek is tőle, ami ismerős, mindig az tűnik biztonságosabbnak.

Később, kintlétük során „becserkészi” őket egy férfi, aki éppen a vágyott biztonságot, valamint – és ez már a szükségletpiramis következő szintje – szeretetet, kötődést, gyengédséget, valahová tartozást, pontosabban annak illúzióját nyújtja. Ez a legtöbb lányt elbűvöli. A „bevetést” követi a drograszoktatás vagy előbb az utcára küldés és aztán ennek a munkának az elviselésére nyújtott vigaszt. Egy idő után a drog már nem ajándék, és mire a fiatal függővé válik, meg is kell keresnie a rávalót. Egy bűvkörbe kerül, amelyből nem tud szabadulni, mert ennek a világnak megvannak a maga farkastörvényei: megfenyegetik „munkatársaikat” a kiszállás súlyos következményeivel. A rendőrség ugyan időről időre behozza a körözött lányokat, de ők a biztonságos intézeti falak helyett inkább újra kiszöknek, részben a drogfüggésük, részben a megfélemlítettségük, részben még mindig egy másfajta, hamis biztonság reménye miatt. Áldozatok. A bűnösök azok, akik belőlük élnek.

A társadalom feladata ennek a súlyos problémának a megoldása. A gyermekvédelem egyik prominens személyétől elhangzott egy olyan javaslat, hogy a 16 éven felülieket már főleg a gyámhatóságnak gyermekotthonba utalni, érdekesebb lenne ún. nyitott házakat létesíteni, ahová időről időre bemehetnek tisztálkodni, pihenni és enni – mindezt természetesen ingyen. Jobb ötletem nekem sincs. De várjuk a jelenleginél építőbb megoldási javaslatokat.

Gimes Katalin